

Зінченко В.Б. Контроль навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах / В.Б. Зінченко, В.В. Білецька, В.М. Тимошкін // Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт. – 2012. – № 4(10). – С. 30-36.

УДК 796-057.87(045)

КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Зінченко В.Б., завідувач кафедри фізичного виховання Національного авіаційного університету, к.п.н., професор

Білецька В.В., доцент кафедри фізичного виховання Національного авіаційного університету, к.н. з ФВіС, доцент

Тимошкін В.М., ст. викладач кафедри фізичного виховання Національного авіаційного університету

Анотація. Зінченко В.Б., Білецька В.В., Тимошкін В.М. Контроль навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Національний авіаційний університет. У статті визначено особливості контролю якості навчання студентів з дисципліни «Фізичне виховання». Представлено критерії оцінки різних видів навчальної роботи студентів спеціальної медичної групи з дисципліни «Фізичне виховання». Розкрито зміст модульних контрольних робіт та визначено зміст самоконтролю в процесі фізичного виховання студентів з ослабленим здоров'ям.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, контроль, навчальний процес.

Аннотация. Зинченко В.Б., Билецкая В.В., Тимошкин В.М. Контроль учебного процесса по физическому воспитанию в высших учебных заведениях. Национальный авиационный университет. В статье определены особенности контроля качества обучения студентов по дисциплине «Физическое воспитание». Представлены критерии оценки различных видов учебной работы студентов специальной медицинской группы по дисциплине «Физическое воспитание». Раскрыто содержание модульных контрольных работ и определено содержание самоконтроля в процессе физического воспитания студентов с ослабленным здоровьем.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, контроль, учебный процесс.

Summary. Zinchenko V., Biletskaya V., Timoshkin V. Controlling the learning process of physical education in higher education institutions. National Aviation University. The article outlines the features of quality control of teaching students with discipline "Physical Education." Courtesy of criteria for evaluation of different types of training students with special medical group discipline "Physical Education." Reveals the essence of modular examinations and self-defined meaning in the physical education students in compromised health.

Keywords: physical education, students, control, learning process.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій, зв'язок із науковими і практичними завданнями. Весь хід, зміст і результати навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі багато в чому залежать від того, наскільки систематично, глибоко і цілеспрямовано здійснюється контроль навчального процесу як один з обов'язкових аспектів у багатогранній діяльності вищого навчального закладу і всіх його кафедр з управління навчальною роботою [1, 6].

Головна мета контролю підпорядкована загальній меті – забезпеченню високого теоретичного і наукового рівня навчально-виховної роботи. Із самої сутності контролю випливає, що він виконує насамперед перевірочну функцію. Будучи спрямованою на

усі ланки і сторони навчального процесу, перевірка дає можливість постійно вивчати і знати дійсний стан навчально-виховної роботи, критично порівнювати її зміст, стиль і методи з тими завданнями та вимогами, які пред'являються до вищого навчального закладу в галузі підготовки кадрів, потребами виробництва, ринку, сучасним розвитком науки і т.д. Дані про позитивні сторони і недоліки навчальної роботи, отримані в результаті контролю, дозволяють вживати своєчасних заходів щодо вдосконалення всього навчального процесу або його окремих сторін, щодо поліпшення роботи факультетів, кафедр, деяких викладачів і студентів [1, 3, 5].

Матеріали контролю дають можливість систематично накопичувати, аналізувати та узагальнювати досвід навчально-виховної роботи і робити його надбанням усього колективу кафедри. Контроль за успішністю студентів забезпечує зворотний зв'язок, інформуючи про рівень підготовки, дає конкретний матеріал для прийняття належних заходів з метою поліпшення процесу навчання. Контроль здійснює стимулюючу дію на студентів, сприяє вихованню сумлінного ставлення до праці, розвиває самокритичність, самостійність, гнучку реакцію на труднощі і недоліки, спонукає до пошуку нових досконалих прийомів і методів роботи, до поглиблення і розширення знань [2, 9].

Фахівцями галузі визначена ефективність різних варіантів організації та змісту навчальних занять з фізичного виховання для студентів [12], розроблена оздоровча технологія фізичного виховання студенток спеціального медичного відділення [8], обґрунтовано підходи до рухового режиму студентів спеціальних медичних груп залежно від характеру і тяжкості захворювання [4] та до фізичного виховання студентів із низькими адаптаційними можливостями організму [7], представлено особливості формування готовності студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності [11], вивчено роль та функції різних видів педагогічного контролю при формуванні практичних вмінь та навичок студентів [10]. Однак подальшого вивчення потребують питання щодо контролю якості навчального процесу з фізичного виховання для студентів вищого навчального закладу, які займаються фізичним вихованням у спеціальній медичній групі.

Робота виконана у відповідності до науково-дослідної роботи № 14/12.02.07 «Структура і зміст навчальних занять з фізичного виховання вибіркової спрямованості зі студентами 1 курсу Національного авіаційного університету» (№ державної реєстрації 0110U006654, УДК 378.145:796.011.3(04731)).

Мета досліджень – вивчити особливості контролю якості навчального процесу з фізичного виховання для студентів з ослабленим здоров'ям.

Методи, організація досліджень. Для досягнення мети були використані такі методи дослідження: аналіз даних науково-методичної літератури, нормативно-правових документів, програм з фізичної культури для вищих навчальних закладів, узагальнення досвіду передової педагогічної практики, метод викопіювання медичних карток, методи математичної статистики. Дослідження проводились протягом 2011-2012 н.р. на базі Національного авіаційного університету зі студентами 1-го курсу, які займаються у спеціальній медичній групі.

Результати досліджень та їх обговорення. Головний принцип у всій системі контролю за навчальним процесом у вищому навчальному закладі – тримати навчальну роботу кожного студента на рівні високих вимог, під постійною увагою кафедри, займатися цим повсякденно з першого дня перебування студента у вищому навчальному закладі, а не тільки під час семестрового контролю.

Згідно навчальних планів та робочих навчальних планів на вивчення дисципліни «Фізичне виховання» в Національному авіаційному університеті відведено 216 год., з них 140 год. складають практичні заняття, а 76 год. виділено на самостійну роботу студентів. Ще 2 години на тиждень (1-4 семестри) та 4 години (5-8 семестри) відводиться на заняття в секціях з різних видів спорту, групах здоров'я тощо.

За технічними спеціальностями в Національному авіаційному університеті студенти навчаються в Інституті аеронавігації, Інституті аеропортів, Інституті автоматизованих систем управління, Інституті інформаційно-діагностичних систем, Аерокосмічному інституті), факультетах комп'ютерних наук і комп'ютерних систем. Загалом протягом 2011-2012 н.р. за даним напрямом підготовки навчалось 1219 студентів. Серед них 134 чол. (10,9 %) мали відхилення у стані здоров'я.

Гуманітарну освіту в Національному авіаційному університеті студенти здобувають в Інституті економіки та менеджменту, Юридичному інституті, Гуманітарному інституті, Інституті екологічної безпеки), Інститут міжнародних відносин. Із 1060 студентів, які протягом 2011-2012 н.р. займалися на 1 курсі, 252 студенти (23,7 %) мали захворювання та відвідували заняття з фізичного виховання у спеціальній медичній групі.

Контроль навчального процесу з фізичного виховання розвиває самокритичність, самостійність, гнучку реакцію на труднощі і недоліки, спонукає до поглиблення і розширення знань. Тому в процесі фізичного виховання студентів використовують різні види контролю. Попередній контроль проводиться безпосередньо перед навчанням, дозволяє правильно оцінити початковий рівень фізичного стану, фізичної підготовленості студентів і планувати навчання. Поточний контроль здійснюється в ході навчання, дозволяє визначити рівень засвоєння рухових умінь і навичок і скорегувати подальше вивчення дисципліни «Фізичне виховання». Рубіжний контроль проводиться по завершенню певного етапу навчання, служить для оцінки знань, умінь і навичок студента по темі або розділу курсу, наприклад оцінка рівня загальної фізичної підготовленості та спеціальної фізичної підготовленості (в залежності від обраного виду спорту), проводиться зазвичай 2-3 рази в семестр. Підсумковий контроль дозволяє оцінити знання, уміння і навички студента з предмету в цілому. Зрозуміло, всі види і форми контролю найтіснішим чином пов'язані між собою. Їх результати, що свідчать про якість підготовки студентів, визначаються організацією і рівнем всього навчального процесу.

Якщо заліки як види проміжного та підсумкового контролю строго визначені і регламентуються навчальним планом вищого навчального закладу, то поточний контроль – це в основному справа творчості та ініціативи керівництва кафедри та викладацького складу. Повсякденний контроль здійснює великий стимулюючий вплив на навчання студентів, сприяє вихованню самоконтролю, допомагає їм ритмічно, планомірно, і більш ґрунтовно вивчати програму вищого навчального закладу. Разом з тим він дає можливість і викладачам в процесі навчання визначати ефективність своєї роботи, застосовуваної методики, виявити недоліки у викладенні матеріалу, своєчасно внести корективи у викладання, дати правильний напрямок самостійній роботі студентів. Поточний контроль є одним із шляхів вивчень студентів, що в свою чергу дозволяє викладачеві внести елементи індивідуалізації в навчальну і виховну роботу.

Контроль якості та організації навчального процесу досягає своєї мети і виконує властиві йому функції тільки при дотриманні ряду обов'язкових принципів, таких як: всеосяжний характер контролю, його систематичність, цілеспрямованість, об'єктивність, вимогливість, а також постійне вдосконалення всіх його форм і методів. Оцінка різних видів навчальної роботи студентів спеціальної медичної групи з дисципліни «Фізичне виховання» представлена в таблицях 1-2.

Таблиця 1.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи студентів спеціальної медичної групи з дисципліни «Фізичне виховання» на 1 семестр 2012-2013 н.р.

Вид навчальної роботи	Мак кількість балів
Загальні залікові нормативи	34 бали
1. Оздоровча ходьба з урахуванням часу	вересень-грудень
2. Тест на гнучкість хребта (нахил тулуба вперед з В.п. стоячи)	

3. Самостійне проведення комплексу вправ розминки 4. Підйом тулуба з В.п. – лежачи на животі руки за головою 5. Тест на рівновагу («Фламінго») 6. Згинання-розгинання рук в упорі лежачи (для дівчат – від гімнастичної лави) Альтернативні контрольні нормативи 1. Підйом тулуба в сід з В.п. – лежачи на спині руки за головою 2. Підйом прямих ніг з В.п. – лежачи на спині руки вздовж тулуба	
Виконання обсягу фізичної підготовки (практичні заняття)	34 бали
Модульна контрольна робота	20 балів
Усього за модулем №1	88 балів
Семестровий контроль	12 балів
Усього за 1 семестр	100 балів

Таблиця 2.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи студентів спеціальної медичної групи з дисципліни «Фізичне виховання» на 2 семестр 2012-2013 н.р.

Вид навчальної роботи	Мах кількість балів
Загальні залікові нормативи	34 бали
1. Оздоровча ходьба з урахуванням часу 2. Тест на гнучкість хребта (нахил тулуба вперед з В.п. сидячи) 3. Самостійне проведення комплексу вправ для зміцнення різних груп м'язів 4. Виконання сиду вправо-вліво з В.П. – стоячи на колінах, руки в замок за головою 5. Тест на рівновагу «Ластівка» 6. Згинання-розгинання рук в упорі лежачи (для дівчат – від гімнастичної лави) Альтернативні контрольні нормативи 1. Підйом тулуба в сід з В.п. – лежачи на спині руки за головою 2. Підйом прямих ніг з В.п. – лежачи на спині руки вздовж тулуба	січень-травень
Виконання обсягу фізичної підготовки (практичні заняття)	34 бали
Модульна контрольна робота	20 балів
Усього за модулем №1	88 балів
Семестровий контроль	12 балів
Усього за 1 семестр	100 балів

Велике практичне значення для студентів, які займаються фізичною культурою і спортом, має самоконтроль. Він дисциплінує, прищеплює навички самоаналізу, робить ефективнішою роботу викладача, позитивно впливає на зростання рівня фізичної підготовленості.

Під самоконтролем розуміється спостереження за своїм здоров'ям, фізичним розвитком, функціональним станом, переносимістю тренувальних і змагальних навантажень. Він включає в себе спостереження та аналіз стану організму, що проводяться за допомогою об'єктивних і суб'єктивних прийомів. До об'єктивних належать прийоми, використовуючи які можна виміряти і виразити кількісно: антропометричні показники (довжина тіла і його маса, окружність грудної клітки і ін), спортивні результати, силові показники окремих груп м'язів, функціональні проби. З найбільш доступних застосовуються: ортостатична проба (реєстрація ЧСС на

променевій артерії в горизонтальному і вертикальному положеннях), а також проба Руф'є, в якому основну інформацію отримують за даними виміру ЧСС. Динаміка обох проб дозволяє судити про рівень фізичної працездатності й ефективності оздоровчо-тренувальної роботи. Суб'єктивними методами можна оцінити самопочуття, настрій, почуття втоми і перевтоми, бажання або небажання займатися фізичними вправами, порушення апетиту і сну та інші стани. Найкращою формою самоконтролю є ведення щоденника. У ньому рекомендується фіксувати обсяг і інтенсивність тренувальних навантажень, результати тренувань і змагань, деякі об'єктивні і суб'єктивні показники стану організму в період занять фізичними вправами.

Студент, який займається фізичною культурою індивідуально, повинен відображати в щоденнику самоконтролю інформацію про характер виконаної м'язової роботи і про реакцію на неї організму (на підставі найпростіших фізіологічних показників). Те ж можна сказати і про результати проведення найпростіших функціональних проб. У щоденнику в першу чергу повинні отримати віддзеркалення суб'єктивні дані про переносимість виконуваних фізичних навантажень: ступінь втоми після роботи, бажання, з яким вона виконується, почуття задоволення після неї. Поява негативних оцінок суб'єктивних даних самоконтролю говорить про надмірності фізичних навантажень, неправильному розподілі їх в тижневому мікроциклі, неоптимальному співвідношенні обсягу й інтенсивності навантажень.

Самоконтроль студентів, які індивідуально займаються фізичною культурою, дозволяє більш точно оцінити їхній фізичний стан і правильно підібрати оздоровчо-тренувальне навантаження для найбільшої ефективності занять.

Обов'язковою складовою частиною навчальної робочої програми з фізичного виховання для студентів I курсу Національного авіаційного університету є теоретико-методичний матеріал, що формує зміст модульних контрольних робіт.

У ході виконання модульної контрольної роботи у 1 семестрі студенти мають надати характеристику захворювання; вказати фактори, що сприяють виникненню захворювання, симптоми прояву захворювання упродовж дня, тижня, місяця; визначити завдання фізичного виховання при заняттях в спеціальній медичній групі при даному захворюванні, вказати показання та протипоказання до виконання фізичних вправ при даному захворюванні. Актуальним є питання контролю та самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я при заняттях фізичним вихованням в спеціальній медичній групі при окремих захворюваннях. Особливу увагу було приділено питанню щодо вибору вправ для фізичної реабілітації студентів при різних видах захворювань.

У 2 семестрі студенти в процесі виконання модульної контрольної роботи мають самостійно вивчити питання щодо потреб, мотивів та інтересів до занять фізичною культурою та спортом студентської молоді, факторів здорового способу життя юнаків та дівчат, шляхів та методів оздоровлення юнаків та дівчат. Також передбачено самостійне складання комплексу вправ для формування та закріплення навичку правильної постави, вправ для зміцнення м'язів спини та рук, вправ для зміцнення м'язів черевного пресу та ніг та подальше його виконання на практичних заняттях. Також студенти мають самостійно провести моніторинг частоти серцевих скорочень протягом доби та тижня та представити результати у вигляді графіків.

Оцінки, отримані в результаті виконаних модульних контрольних робіт, були важливим компонентом у загальній заліковій оцінці студентів, і стимулювали їх до самостійного вивчення цих питань в спеціальній літературі і мережі Інтернет.

Контроль роботи студентів допомагає підвищувати їх організованість, виробляти у них такі якості як планованість і ритмічність у навчанні, раціональний розподіл часу, виконання навчальних завдань до строго визначених термінів, освоєння найбільш ефективних прийомів і методів навчальної та громадської роботи. Одним з найсильніших стимулів у навчанні студента є його захопленість наукою, інтерес до наукових знань, усвідомлена життєва потреба в них, розуміння того, що без глибоких

знань і умінь він не може стати хорошим фахівцем. Так, студенти 1 курсу мають можливість продемонструвати результати наукової роботи при виступах з доповідями на щорічних науково-практичних конференціях студентів і аспірантів кафедри фізичного виховання Національного авіаційного університету «Сучасні фітнес – технології у фізичному вихованні студентів».

Висновки.

1. Навчання студентів займає центральне місце у всій системі контролю за навчальним процесом у вищому навчальному закладі. Контроль навчального процесу з фізичного виховання здійснює стимулюючу дію на студентів, сприяє вихованню сумлінного ставлення до занять, спонукає до пошуку нових досконалих прийомів і методів роботи, до поглиблення і розширення знань.

2. Велике практичне значення для студентів, які займаються фізичною культурою і спортом, має самоконтроль. Він дисциплінує, робить ефективнішою роботу викладача, позитивно впливає на зростання рівня фізичної підготовленості, прищеплює навички самостійної роботи.

3. Контроль за виконанням студентами модульних контрольних робіт допомагає підвищувати їх організованість, виробляти у них такі якості як планованість у навчанні, раціональний розподіл часу, виконання навчальних завдань до визначених термінів, освоєння найбільш ефективних прийомів і методів навчальної та наукової роботи.

Перспективи подальших розвідок з даного напрямку. Планується вивчити особливості пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів технічного профілю в процесі вивчення дисципліни «Фізичне виховання».

Список літератури:

1. Берденникова Н.Г. Организационное и методическое обеспечение учебного процесса в вузе / Н.Г. Берденникова, В.И. Меденцев, Н.И.Панов. – СПб.: Д.А.Р.К., 2006. – 208 с.
2. Білецька В.В. Фізичне виховання. Практикум з фізичної реабілітації для студентів усіх спеціальностей / В.В. Білецька, Ю.О. Усачов, С.Ю. Рассипленков, І.Б. Бондаренко. – К.: НАУ, 2011. – 56 с.
3. Білецька В.В. Програмно-методичне забезпечення процесу фізичного виховання студентів / В.В. Білецька, О.В. Давиденко, В.П. Семененко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). – 2011. – Вип. 13. – С. 35-38.
4. Блавт О.З. Диференційований підхід до рухового режиму студентів спеціальних медичних груп залежно від характеру і тяжкості захворювання : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / О.З. Блавт ; Львівський державний університет фізичної культури. – Львів, 2012. – 22 с.
5. Иващенко Л.Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом / Л.Я. Иващенко, А.Л. Благий, Ю.А. Усачев. – К.: Наук. світ, 2008. – 198 с.
6. Зінченко В.Б. Фітнес-технології у фізичному вихованні: навч. посіб. / В.Б. Зінченко, Ю.О. Усачов. – К.: НАУ, 2011. – 152 с.
7. Каніщева О.П. Диференційований підхід до фізичного виховання студентів із низькими адаптаційними можливостями організму : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / О. П. Каніщева ; Харківська ДАФК. – Харків, 2011. – 20 с.
8. Маркевич О.А. Оздоровительная технология физического воспитания студенток специального учебного отделения : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. А. Маркевич ; БГУФК. – Минск, 2012. – 30 с.

9. Семененко В.П. Особливості організації процесу фізичного виховання у технічному вищому навчальному закладі / Семененко В.П., Білецька В.В. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – № 3.– 2011.– С. 74-77.
10. Столярова Е.П. Роль и функции различных видов педагогического контроля при формировании практических умений и навыков у студентов институтов физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Е. П. Столярова ; РГУФКСМиТ. – Москва, 2012. – 24 с.
11. Тарабарина Е.В. Формирование готовности студентов вуза специальной медицинской группы к персональной физкультурно-оздоровительной деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Е. В. Тарабарина ; РГУФКСМиТ. – Москва, 2012. – 24 с.
12. Томаров С.А. Эффективность различных вариантов организации и содержания учебных занятий по физическому воспитанию студентов (на примере мини-футбола): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.А. Томаров; НГУФКСиЗ им. П. Ф. Лесгафта.– Санкт-Петербург, 2011. – 26 с.

***Заявка учасника науково-практичної конференції
«Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму»***

Прізвище, ім'я, по-батькові	Білецька Вікторія Вікторівна
Місце роботи	Доцент кафедри фізичного виховання, Національний авіаційний університет
Присутність	«ні»
Назва доповіді	Контроль навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах
Адреса для доставки збірника	03083 м. Київ, вул. Червонопрапорна 48 кв. 148
Контактні телефони	067-684-64-00
Бронювання місця в гуртожитку (готелі)	«ні»

Прізвище, ім'я, по-батькові	Зінченко Віктор Борисович
Місце роботи	Зав. кафедри фізичного виховання, Національний авіаційний університет
Присутність	«ні»
Назва доповіді	Контроль навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах
Адреса для доставки збірника	-
Контактні телефони	-
Бронювання місця в гуртожитку (готелі)	«ні»

Прізвище, ім'я, по-батькові	Тімошкін Валентин Михайлович
Місце роботи	Ст. викладач кафедри фізичного виховання, Національний авіаційний університет
Присутність	«ні»
Назва доповіді	Контроль навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах
Адреса для доставки збірника	-
Контактні телефони	-
Бронювання місця в гуртожитку (готелі)	«ні»